

Knihovnicko-informační zpravodaj U Nás

Vyšlo: 12.3.2014

Číslo: Ročník 24 (2014), Číslo 1

Sekce: Okénko

Název článku: O švédském knihovnictví a knihovnách ve Stockholmu

Autor: Eva Svobodová

Zdroj: <http://www.svkhk.cz/Pro-knihovny/Zpravodaj-U-nas/Clanek.aspx?id=20140120>

O švédském knihovnictví a knihovnách ve Stockholmu

Eva Svobodová

Ve dnech 22-26. 9. 2013 se uskutečnila studijní cesta ředitelů krajských knihoven do knihoven ve Stockholmu a okolí.

Švédsko je konstituční monarchií v čele s králem. Království vzniklo již v 17. století. Od roku 1918 uplatňuje zahraniční politiku nezúčastněnosti v době míru a status neutrality v době války. V roce 1960 bylo jednou ze zakládajících zemí Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) a od 1. ledna 1995 je členskou zemí Evropské unie.

Velkou část země pokrývají lesy, v západní části se rozkládá masiv Skandinávských hor. Mezi nejdůležitější přírodní zdroje patří voda, dřevo a železná ruda, jež jsou jedním z pilířů prosperující švédské ekonomiky.

Celkový počet obyvatel je asi 9,6 milionu, přičemž hustota osídlení je velmi nízká (21 obyvatel na km²).

Obyvatelstvo je koncentrováno především v jižní polovině země. Velká část populace (85 %) žije v městských oblastech. Švédsko má poměrně vysokou úroveň sociální politiky a je považováno za ekologicky šetrnou, moderní a liberální zemi.

Hlavním a zároveň největším městem je Stockholm. Leží na východním pobřeží mezi jezerem Mälaren a Baltským mořem, počet jeho obyvatel se pohybuje okolo 1 372 500 (městská oblast) a 2 019 200 (metropolitní oblast). Je důležitým obchodním a průmyslovým centrem Švédska, sídlí zde vláda, parlament a král. Ve Stockholmu v sále radnice Stadshuset jsou každoročně vyhlášovány některé z Nobelových cen. Zajímavé je zásobování aglomerace teplem: z 80 % se jedná o obnovitelné zdroje (větrná energie, vodní energie, energie přílivu, geotermální energie), přičemž do roku 2050 chce být město na fosilních palivech zcela nezávislé.

Státní uspořádání zahrnuje tři stupně správy: obce, regiony a kraje. Švédsko je rozděleno na 290 obcí, které vznikly slučováním v rámci reformy veřejné správy. Původních obcí bylo 10x více. Obec je zde širší pojem než u nás, spíš bychom řekli středisková obec (ve Švédsku „komuna“), ke které patří další menší obce. Knihovnické služby v každé komunitě zajišťuje jedna hlavní veřejná knihovna, která má své pobočky v menších okolních obcích. Mimo 290 veřejných knihoven a jejich 970^[1] poboček je v systému zapojeno 93 bibliobusů s 9 000 zastávkami v 112 lokalitách, které s nabídkou knih přijíždějí na určité místo ve stanovenou dobu. 20 regionálních knihoven neslouží veřejnosti, ale veřejným knihovnám na podporu jejich činnosti (vzdělávání, zavádění nových technologií, poradenství). Dále v systému působí 73 akademických (univerzitních), 115 nemocničních, 1 800 školních a několik set speciálních knihoven. Funkci národní knihovny plní Královská knihovna (Kugliga biblioteket).

Švédské veřejné knihovny vznikaly v 19. století a navázaly na činnost klášterních a univerzitních knihoven. Dobou velkého rozkvětu byla pro švédské knihovnictví 60. - 80. léta 20. století. Naopak ekonomická krize druhé poloviny 80. let zapříčinila omezení regionálních rozpočtů pro kulturu v devadesátých letech. Následovalo snížení počtu knihoven, především zrušení jejich poboček, omezení rozsahu jejich služeb a redukce nákupu nových titulů. Tato omezení probíhají až do současné doby. Další změnu činností a funkcí veřejných knihoven způsobil obrovský nárůst informačních technologií.

Podle statistických údajů švédské veřejné knihovny každoročně navštíví 88 milionů návštěvníků a uskuteční se 70,4 milionů výpůjček knih a dalších knihovnických jednotek. Knihovnické služby jsou financovány z veřejných rozpočtů (stejně jako školy) a jsou poskytovány zdarma, nevybírá se ani registrační poplatek. Existují pouze sankční poplatky a poplatky za rezervaci dokumentů.

Knihovní zákon začal ve Švédsku platit až 1. ledna 1997, v roce 2004 byl novelizován. Do této doby zde neexistovala žádná zákonná norma zaměřená na knihovny. Tento zákon ovšem nedefinuje ani minimální rozsah

služeb knihoven ani jejich vybavení či financování. Studenti mohou získat knihovnické vzdělání na 5 školách v postgraduálních dvouletých studijních programech zakončených titulem magistr, pak je možno pokračovat a dosáhnout doktorské hodnosti. Střední knihovnické školy neexistují. Prestiž knihovnického povolání je stejná jako u nás. Výzkum na toto téma se zaměřil na 100 profesí. Povolání knihovník se umístilo až na 64 místě. Negativní společenská pozice má vliv i na finanční ohodnocení. Ve srovnání s ostatními povoláními mají švédští knihovníci také podstatně menší důchody. Ve Švédsku pracují 3 knihovnické spolky a pro všechny skandinávské země je vydáván společný knihovnický čtvrtletník *Scandinavian Library Quarterly*.

Studijní pobyt ve Stockholmu jsme zahájili na českém velvyslanectví, kde jsme se seznámili se současným životem ve Švédsku. České centrum se snaží rozšiřovat povědomí o české kultuře a literatuře. V současnosti je nejznámější českou spisovatelkou Petra Hůlová. O knihovnách v komuně Sigtuna jsme se dozvěděli od švédských kolegyň a od paní Zuzany Helinsky (Češka trvale žijící ve Švédsku) na společném obědě. Sigtuna je nejstarší město Švédska, u jezera Mälaren; bylo založeno v roce 980 Erikem Vítězným, prvním švédským králem. Navštívili jsme veřejnou knihovnu a zdejší Nadační knihovnu. Nadace v Sigtuně podporuje kromě knihovny i švédské spisovatele, kterým hradí stipendia a umožňuje jim pobyt na seminářích.

Městská knihovna je nejnavštěvovanější veřejnou knihovnou ve Stockholmu. Budova byla postavena v roce 1928. Centrem knihovny je kruhový sál s beletrií a cizojazyčnou literaturou. Knihovna je plně automatizována. Uživatelé mohou používat automaty na půjčování a vracení knih. Má 36 poboček. Mezinárodní knihovna ve vedlejší budově shromažďuje literaturu v cca 80 jazycích, kterou zapůjčuje přímo uživatelům nebo jiným knihovnám ve Švédsku. Budovu platí město, na nákup literatury přispívá stát.

Soukromá knihovna v městské části Nacka (Dieselverkstadens bibliotek) byla otevřena v roce 2002 v bývalé továrně. Má unikátní systém řízení - řídí ji kolektiv pracovníků. Od obce dostává finance na provoz na základě plánovaného počtu výpůjček a otevírací doby. Plán lze překročit maximálně o 5 % (při větším překročení se musí vyjednávat o změně podmínek). Pokud se plánovaných hodnot nedosáhne, knihovna musí peníze obci vrátit. Zřizovatelem Královské knihovny (Kungliga biblioteket) je stát, knihovní fond obsahuje 20 mil. tištěných dokumentů a cca 8. mil. hodin audio a audiovizuálních záznamů. Pracuje zde 360 zaměstnanců s rozpočtem 300 mil. SEK (1 SEK = cca 3 Kč v září 2013). Počínaje rokem 2012 musí vydavatelé a veřejné instituce dodávat do knihovny kopie elektronických dokumentů. Mikrofilmování bylo zahájeno v roce 1979, digitalizace je v současné době zaměřena především na periodika a audio a audiovizuální dokumenty, denně zdigitalizují až 2 000 hodin audio záznamů. Kungliga biblioteket je jedinou knihovnou ve Švédsku, která zajišťuje digitalizaci národní produkce. Navštívili jsme také výstavní prostory, kde jsme zhlédli *Ďáblův bibli* (Codex gigas). Rozsáhlé podzemní depozitáře jsou i pro návštěvy z řad knihovníků uzavřeny.

Policejní knihovna (Swedish National Police Academy) byla založena před 14 lety, nyní má 7 pracovníků, z toho 5 knihovníků. Patří k univerzitním knihovnám, její rozpočet je 5,5 mil. SEK a denně ji navštíví průměrně 245 uživatelů z řad studentů, učitelů, zaměstnanců policie i dalších uživatelů. Poskytuje služby i vědcům a pracovníkům Národního úřadu pro prevenci kriminality.

Ve všech knihovnách se nám dostalo milého přjetí. Seznámili jsme se s dalšími evropskými knihovnami a s jejich pojetím služeb. Švédští knihovníci kladou velký důraz na celoživotní vzdělávání. Navázali jsme také pracovní kontakty, plánujeme jednu z knihovnic ze Sigtuny pozvat na konferenci Knihovny současnosti.

Použitá literatura:

- 1/ Úvodní část: Švédsko. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2014-01-15]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%A0v%C3%A9dsko>
- 2/ O švédském knihovnictví: HELINSKY, Zuzana. Švédské knihovnictví. *Bulletin SKIP*, 2009, 18 (zvláštní číslo), s. 1-15. ISSN 1210-0927; Streit, Vincenc. Švédské veřejné knihovny. *Knihovna* [online]. 2012, roč. 23, č. 1, s. 59-75 [cit. 2014-01-03]. Dostupný z http://knihovna.nkp.cz/knihovna121/12_199.htm . ISSN 1801-3252.
- 3/ O knihovnách ve Stockholmu: PRCHALOVÁ, Lea. *Cestovní zpráva (kód záznamu 2.9.)* Ostrava : Moravskoslezská vědecká knihovna, 2013. Interní materiál.

---

[1] Údaj zveřejnila Švédská rada kultury v roce 2010, ostatní údaje jsou převzaty z: HELINSKY, Zuzana. Švédské knihovnictví. *Bulletin SKIP*, 2009, 18(zvláštní číslo), s. 1-15. ISSN 1210-0927.

